

Wytyczne dotyczące wymiaru sprawiedliwości w sprawach, w których ofiarami lub świadkami przestępstw są dzieci¹

Rada Gospodarcza i Społeczna, Organizacja Narodów Zjednoczonych

I. Cele

1. Niniejsze Wytyczne dotyczące wymiaru sprawiedliwości w sprawach, w których ofiarami lub świadkami przestępstw są dzieci, przedstawiają dobre praktyki oparte na aktualnej wiedzy oraz międzynarodowych i regionalnych normach, standardach i zasadach.

2. Wytyczne powinny być implementowane zgodnie z odpowiednimi przepisami krajowymi i procedurami sądowymi, jak również powinny uwzględniać uwarunkowania prawne, społeczne, gospodarcze, kulturalne i geograficzne. Jednakże, państwa powinny nieustannie dążyć do usuwania faktycznych trudności w stosowaniu Wytycznych.

3. Wytyczne stanowią praktyczne ramy dla osiągnięcia następujących celów:

(a) pomoc przy dokonywaniu przeglądu prawa krajowego, procedur i praktyk tak, aby mogły one zapewnić pełne przestrzeganie praw dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, oraz przyczynić się do implementacji Konwencji o Prawach Dziecka² przez strony tej Konwencji;

(b) pomoc rządów, organizacjom międzynarodowym, organizacjom pozarządowym i społecznym oraz innym zainteresowanym stronom, w tworzeniu i wdrażaniu prawa, strategii, programów i praktyk, w kluczowych kwestiach dotyczących dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw;

(c) wskazywanie kierunków działań specjalistom oraz, tam gdzie okaże się to stosowne, wolontariuszom pracującym z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w ich codziennej praktyce związanej z wymiarem sprawiedliwości wobec dorosłych oraz nieletnich, na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym, zgodnie z Deklaracją podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości dla ofiar przestępstw oraz nadużyć władzy³;

(d) pomoc i wsparcie dla osób opiekujących się dziećmi, w odpowiednim postępowaniu z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw.

4. Implementując Wytyczne każde państwo powinno zapewnić odpowiednie szkolenia oraz procedury, aby zapewnić ochronę i zabezpieczyć potrzeby dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, uwzględniając, że rodzaj wiktyimizacji wpływa w zróżnicowany sposób na dzieci, jak na przykład molestowanie seksualne, w szczególności dziewcząt.

5. Wytyczne obejmują dziedzinę, w której wiedza i praktyka wciąż się rozwijają i udoskonalają. Nie są one wyczerpujące, jak również nie wykluczają dalszego rozwoju, pod warunkiem, że będzie on następował w zgodzie z leżącymi u ich podstaw celami i zasadami.

¹ Aneks do Rezolucji Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ nr 2005/20 („Wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych z udziałem dzieci”), przyjętej 22 lipca 2005 r.

² Konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 nr 120 poz. 526)

³ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 40/34 z 29 listopada 1985 r.

6. Wytyczne mogą być również stosowane do postępowań w ramach nieformalnego i zwyczajowego wymiaru sprawiedliwości, takich jak sprawiedliwość naprawcza oraz w pozakarnych obszarach prawa, w tym między innymi: dotyczących opieki, rozwodów, adopcji, ochrony dzieci, zdrowia psychicznego, obywatelstwa, imigracji oraz uchodźców.

II. Uwagi szczególne

7. Wytyczne opracowano:

i

(a) mając świadomość, że miliony dzieci na całym świecie zostało pokrzywdzonych w wyniku przestępstwa oraz nadużyć władzy, oraz że nie zostały w odpowiedni sposób uznane prawa tych dzieci i mogą one doznać dodatkowych cierpień, uczestnicząc w procesie;

(b) uznając, że dzieci są bezradne i wymagają szczególnej ochrony stosownie do ich wieku, stopnia dojrzałości oraz indywidualnych potrzeb;

(c) uznając, że dziewczęta są szczególnie narażone i mogą spotkać się z dyskryminacją na wszystkich etapach procesu;

(d) potwierdzając, że należy dołożyć wszelkich starań dla zapobieżenia wiktymizacji dzieci, między innymi poprzez implementację Wytycznych w sprawie zapobiegania przestępczości⁴;

(e) mając świadomość, że dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, mogą doznać dodatkowych cierpień, jeśli zostaną mylnie uznane za sprawców w sytuacji, gdy faktycznie są ofiarami i świadkami;

(f) przypominając, że Konwencja o Prawach Dziecka określa wymogi i zasady dla skutecznego uznania praw dzieci, oraz że Deklaracja podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużycia władzy określa zasady zapewnienia ofiarom prawa do informacji, uczestnictwa, ochrony, odszkodowania i pomocy;

(g) przywołując międzynarodowe i regionalne inicjatywy implementujące zasady Deklaracji podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy, włącznie z *Podręcznikiem dotyczącym wymiaru sprawiedliwości dla ofiar* oraz *Wytycznymi dla polityków dotyczącymi Deklaracji podstawowych zasad*, wydanymi w 1999 r. przez Biuro Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Zapobiegania Przestępczości;

(h) uznając wysiłki Międzynarodowego Biura Praw Dziecka w opracowaniu wytycznych dotyczących wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, w których ofiarami lub świadkami przestępstw są dzieci;

(i) uznając, że udoskonalone postępowanie wobec dzieci, które stały się ofiarami lub świadkami przestępstw, może spowodować, że dzieci i ich rodziny będą bardziej skłonne do ujawnienia przypadków pokrzywdzenia przestępstwem oraz do popierania procesu;

(j) przypominając, że wymiar sprawiedliwości dla dzieci, które stały się ofiarami lub świadkami przestępstw, musi jednocześnie gwarantować prawa oskarżonych i skazanych;

(k) uwzględniając różnorodność systemów prawnych i tradycji, a także zauważając, że przestępczość w coraz większym stopniu ma charakter międzynarodowy, oraz że istnieje potrzeba zapewnienia dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, jednokowej ochrony we wszystkich krajach.

⁴ Rezolucja Rady Gospodarczej i Społecznej 2002/13, aneks.

III. Zasady

8. Jak stanowią instrumenty międzynarodowe, a w szczególności Konwencja o Prawach Dziecka znajdująca odzwierciedlenie w pracach Komitetu Praw Dziecka, oraz dla zapewnienia wymiaru sprawiedliwości dzieciom, które stały się ofiarami lub świadkami przestępstw, specjaliści i inne osoby odpowiedzialne za dobro tych dzieci muszą przestrzegać następujących zasad:

(a) **Godność.** Każde dziecko jest unikalną i cenną istotą ludzką i jako takiej, jej godność, potrzeby, interesy i prywatność powinny być szanowane i chronione;

(b) **Niedyskryminacja.** Każde dziecko ma prawo być traktowane sprawiedliwie i równo, bez względu na jego oraz jego rodziców lub prawnych opiekunów: rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, polityczne lub inne przekonania, pochodzenie etniczne lub społeczne, status majątkowy, upośledzenie, urodzenie lub inne okoliczności;

(c) **Dobro dziecka.** Podczas gdy prawa oskarżonych i skazanych powinny być chronione, każde dziecko ma prawo do tego, by jego dobro zostało uwzględnione w pierwszej kolejności. Obejmuje to prawo do ochrony i prawo do harmonijnego rozwoju:

- **Ochrona.** Każde dziecko ma prawo do życia i do ochrony przed każdą formą cierpienia, wykorzystywania, zaniedbywania, w tym fizycznego, psychicznego, umysłowego i emocjonalnego;

- **Harmonijny rozwój.** Każde dziecko ma prawo do szansy na harmonijny rozwój oraz prawo do standardu życia adekwatnego do fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego i społecznego rozwoju. W przypadku, w którym dziecko doznało urazu psychicznego, należy podjąć wszelkie kroki dla umożliwienia mu prawidłowego rozwoju;

(d) **Prawo do uczestnictwa.** Zgodnie z krajowym prawem procesowym każde dziecko ma prawo do wyrażenia swoich poglądów, opinii i przekonań w nieskrępowany sposób i własnymi słowami oraz do zaangażowania szczególnie w te sprawy, w których zapadają decyzje odnoszące się do jego życia, włączając w to decyzje podejmowane w toku postępowania sądowego, a także prawo do tego, by jego opinie zostały wzięte pod uwagę stosownie do jego możliwości, wieku, stopnia dojrzałości intelektualnej i umiejętności.

IV. Definicje

9. W niniejszych Wytycznych stosuje się następujące definicje:

(a) *Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw* oznacza dzieci i nieletnich poniżej 18. roku życia, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, bez względu na ich rolę w przestępstwie lub w procesie prowadzonym przeciwko domniemanemu sprawcy lub grupie sprawców;

(b) *Specjaliści* odnosi się do osób, które w ramach pracy zawodowej mają kontakt z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw lub które odpowiadają za zabezpieczenie potrzeb dzieci w systemie wymiaru sprawiedliwości, a do których mają zastosowanie niniejsze Wytyczne. Pojęcie to dotyczy między innymi: adwokatów i osób wspierających dzieci oraz ofiary; członków służb i pracowników agencji zajmujących się ochroną i zdrowiem dzieci; prokuratorów oraz, tam gdzie okaże się to stosowne, obrońców oskarżonych; pracowników placówek dyplomatycznych i konsularnych; pracowników zajmu-

jących się przemocą w rodzinie; sędziów; urzędników sądowych; pracowników zajmujących się zdrowiem, w tym zdrowiem psychicznym, oraz pracowników socjalnych;

(c) *Postępowanie karne* obejmuje wykrywanie przestępstwa, zgłoszenie przestępstwa, dochodzenie, oskarżenie oraz postępowanie sądowe i wykonawcze, bez względu na to czy sprawą zajmuje się krajowy, międzynarodowy czy regionalny wymiar sprawiedliwości dla dorosłych lub młodocianych, czy też zwyczajowy lub nieformalny wymiar sprawiedliwości;

(d) *Wyczulenie na sprawy dzieci* oznacza podejście, które uwzględnia prawo dziecka do ochrony oraz jego indywidualne potrzeby i opinie.

V. Prawo do bycia traktowanym z godnością i współczuciem

10. Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinny być podczas postępowania karnego traktowane w sposób troskliwy i delikatny, z uwzględnieniem ich osobistej sytuacji i aktualnych potrzeb, wieku, płci, upośledzenia i stopnia dojrzałości oraz z pełnym poszanowaniem ich stanu fizycznego, umysłowego i moralnego.

11. Każde dziecko powinno być traktowane z uwzględnieniem jego indywidualnych potrzeb, życzeń i uczuć.

12. Ingerowanie w prywatne życie dziecka powinno ograniczać się do niezbędnego minimum, przy jednoczesnej rzetelności gromadzenia materiału dowodowego, w celu zapewnienia sprawiedliwego wyniku postępowania karnego.

13. Aby uniknąć dalszych cierpień dziecka, przesłuchania, badania i inne czynności dochodzenia powinny być prowadzone przez przeszkolonych specjalistów, postępujących w sposób delikatny, z szacunkiem i dokładnością.

14. Wszystkie czynności opisane w niniejszych Wytycznych powinny być przeprowadzane w sposób delikatny wobec dzieci, w stosownym otoczeniu, odpowiadającym szczególnym potrzebom dziecka, zgodnie z jego możliwościami, wiekiem, stopniem intelektualnej dojrzałości i zdolności. Czynności te należy ponadto prowadzić w języku, który dziecko rozumie i którym się posługuje.

VI. Prawo do ochrony przed dyskryminacją

15. Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinny mieć dostęp do postępowania, które chroni je przed dyskryminacją z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych lub innych, pochodzenia narodowego, etnicznego lub społecznego, stanu majątkowego, upośledzenia, urodzenia lub innej okoliczności dotyczącej dziecka, jego rodziców lub prawnych opiekunów.

16. Postępowanie karne oraz pomoc dostępna dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw i ich rodzinom, powinny się cechować wyczuleniem na sprawy dzieci i uwzględniać jego wiek, życzenia, możliwość pojmowania, płeć, orientację seksualną, uwarunkowania etniczne, kulturowe, wyznaniowe, językowe i społeczne, kastę, sytuację społeczno-finansową, status imigranta lub uchodźcy, jak również szczególne potrzeby dziecka, w tym stan zdrowia, jego możliwości i umiejętności. Specjaliści powinni być przeszkoleni w kwestiach powyższych różnicowań.

17. W określonych przypadkach konieczne może być zastosowanie specjalnych środków i ochrony, z uwagi na płeć oraz zróżnicowany charakter przestępstw przeciwko dzieciom, takich jak molestowanie seksualne dzieci.

18. Wiek dziecka nie powinien stanowić przeszkody w jego prawie do pełnego uczestnictwa w postępowaniu. Każde dziecko należy traktować jako pełnoprawnego świadka

podlegającego przesłuchaniu, a jego zeznania nie powinny być z założenia traktowane jako nieważne lub niewiarygodne wyłącznie z powodu wieku dziecka, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości pozwalają na złożenie – z pomocą lub bez – zrozumiałych i wiarygodnych zeznań.

VII. Prawo do informacji

19. Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw oraz ich rodzice lub opiekunowie i przedstawiciele prawni, przy pierwszym zetknięciu się z postępowaniem karnym oraz w jego toku, powinni być bezzwłocznie i prawidłowo poinformowani, w możliwym i odpowiednim zakresie, między innymi o:

(a) możliwościach i sposobach otrzymania pomocy medycznej, psychologicznej, socjalnej lub innej stosownej pomocy, porady prawnej lub innej, jak również prawnej reprezentacji, odszkodowania i doraźnego wsparcia finansowego;

(b) procedurach stosowanych w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko dorosłym i młodocianym, w tym o roli dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, wadze, czasie i sposobie składania zeznań oraz o sposobie, w jaki „przepytywanie” będzie prowadzone w trakcie dochodzenia i postępowania sądowego;

(c) funkcjonujących mechanizmach wsparcia dla dziecka, w chwili składania skargi i w czasie udziału w czynnościach dochodzenia i postępowania sądowego;

(d) wyznaczonym miejscu i czasie przesłuchań lub innych istotnych czynnościach;

(e) dostępności środków ochrony;

(f) mechanizmach ponownego rozpatrzenia decyzji dotyczących dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw;

(g) istotnych prawach dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka i Deklaracją podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużycia władzy.

20. Ponadto dzieci, które są ofiarami przestępstw, ich rodzice lub opiekunowie i przedstawiciele prawni, powinni być bezzwłocznie i prawidłowo poinformowani, w możliwym i odpowiednim zakresie, między innymi o:

(a) postępach w danej sprawie i o jej stanie, w tym o zatrzymaniu, tymczasowym aresztowaniu podejrzanego oraz o jakichkolwiek zmianach w jego statusie, decyzji o postawieniu w stan oskarżenia, rozwoju sprawy po zakończeniu postępowania sądowego oraz o jego wyniku;

(b) możliwościach uzyskania odszkodowania od sprawcy lub od państwa w drodze postępowania karnego, w drodze odrębnego postępowania cywilnego lub innego postępowania.

VIII. Prawo do bycia wysłuchanym oraz do wyrażania swoich opinii i obaw

21. Specjaliści powinni dołożyć wszelkich starań, aby umożliwić dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw wyrażenie opinii i obaw związanych z ich udziałem w postępowaniu karnym, w tym poprzez:

(a) zapewnienie, aby z dziećmi, które są ofiarami przestępstw i – tam gdzie jest to właściwe – z dziećmi, które są świadkami, omawiane były kwestie wskazane w paragrafie 19;

(b) zapewnienie, aby dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, miały możliwość swobodnego wyrażenia, we właściwy im sposób, opinii i obaw dotyczących ich udziału

lu w postępowaniu karnym, ich obaw o bezpieczeństwo w związku z osobą oskarżonego, sposobu, w jaki wolałyby zeznawać oraz ich zdania na temat wyniku postępowania;

IX. Prawo do skutecznej pomocy

(c) poświęcenie wnikliwej uwagi opiniom i obawom dziecka oraz, jeśli nie można uczynić im zadość, wytłumaczenie dziecku przyczyny.

22. Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, oraz, tam gdzie jest to właściwe, członkowie ich rodzin powinni mieć dostęp do pomocy udzielanej przez specjalistów odpowiednio przeszkolonych, zgodnie ze wskazaniem ustępów 40–42. Może to obejmować pomoc i wsparcie: finansowe, socjalne, prawne, doradcze, medyczne, rehabilitacyjne, psychologiczne oraz innego rodzaju, konieczne dla reintegracji dziecka. Każda taka pomoc powinna odpowiadać potrzebom dziecka oraz umożliwiać mu skuteczne uczestnictwo w każdym ze stadiów postępowania karnego.

23. Udzielając pomocy dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, specjaliści powinni dołożyć wszelkich starań, aby koordynować wsparcie w taki sposób, by dziecko nie zostało poddane nadmiernej ingerencji.

24. Dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinny otrzymywać pomoc od osób zajmujących się udzielaniem wsparcia, takich jak specjaliści zajmujący się ofiarami lub świadkami, poczynając od wstępnego zgłoszenia aż do chwili, gdy pomoc taka nie będzie już wymagana.

25. Specjaliści powinni rozwijać i wdrażać środki ułatwiające dzieciom składanie zeznań lub dostarczanie dowodów, aby poprawić komunikowanie się oraz zrozumienie zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym. Środki te mogą obejmować:

(a) zajęcie się przez specjalistów zajmujących się dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, szczególnymi potrzebami dzieci;

(b) towarzyszenie dziecku podczas składania zeznań przez osoby zajmujące się udzielaniem wsparcia, w tym przez specjalistów i członków rodziny;

X. Prawo do prywatności

(c) tam, gdzie jest to właściwe, wyznaczenie opiekunów dla obrony prawnych interesów dzieci.

26. Dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinno się zapewnić ochronę ich prywatności, jako kwestię mającą pierwszorzędne znaczenie.

27. Informacje dotyczące uczestnictwa dziecka w postępowaniu karnym powinny być chronione. Można to osiągnąć poprzez utrzymanie poufności i zawężenie dostępu do informacji, które mogłyby prowadzić do identyfikacji dziecka, które w postępowaniu karnym występuje jako pokrzywdzony lub świadek.

28. Należy podjąć działania dla ochrony dzieci przed zbędnym kontaktem z opinią publiczną poprzez, na przykład, wyłączenie publiczności i mediów z udziału w rozprawie sądowej podczas składania przez dziecko zeznań, gdy zezwała na to prawo krajowe.

XI. Prawo do ochrony przed cierpieniami podczas trwania postępowania karnego

29. Specjaliści powinni podejmować działania mające zapobiec cierpieniom podczas procesu wykrywania przestępstw, dochodzenia oraz oskarżania w celu zapewnienia poszanowania dobra i godności dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw.

30. Specjaliści powinni traktować dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w sposób delikatny tak, aby:

(a) wspierać dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w tym towarzyszyć im w toku całego ich uczestnictwa w postępowaniu karnym, jeśli jest to w interesie dziecka;

(b) zapewnić informacje na temat postępowania, w tym jasno prezentując dziecku, tak precyzyjnie jak tylko to możliwe, czego może oczekiwać w związku z postępowaniem. Udział dziecka w postępowaniu sądowym należy zaplanować z wyprzedzeniem i dołożyć wszelkich starań dla zapewnienia w toku całego postępowania ciągłości kontaktu pomiędzy dziećmi i specjalistami;

(c) zapewnić, aby postępowanie sądowe rozpoczęło się możliwie najszybciej, chyba że opóźnienie jest w najlepiej pojętym interesie dziecka. Dochodzenie w sprawie przestępstw, których pokrzywdzonymi lub świadkami są dzieci, powinno być prowadzone w sposób szybki, ponadto powinny istnieć procedury, przepisy lub zasady postępowania przed sądem, które przewidują, że sprawy, w których pokrzywdzonymi lub świadkami są dzieci, prowadzone są w sposób szybki;

(d) stosowane były procedury cechujące się szczególnym wyczuleniem na sprawy dzieci, obejmujące zaprojektowane z myślą o dzieciach pokoje przesłuchań, interdyscyplinarne ośrodki świadczące pomoc dzieciom, które są ofiarami przestępstw, zmodyfikowane pomieszczenia sądowe, które uwzględniają dziecięcych świadków; przerwy podczas składania przez dziecko zeznań; wyznaczanie rozpraw w porach dnia stosownych dla wieku i stopnia dojrzałości dziecka; odpowiedni system zawiadomień, aby dziecko stawiało się w sądzie wyłącznie w razie konieczności; inne odpowiednie metody mające ułatwić dziecku składanie zeznań.

31. Specjaliści powinni również wdrażać środki:

(a) w celu ograniczenia liczby przesłuchań: należy wdrożyć specjalne procedury zbierania dowodów od dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, przykładowo z użyciem technik rejestrujących obraz i dźwięk, aby ograniczyć liczbę składanych oświadczeń, przesłuchań, rozpraw oraz kontakt z postępowaniem karnym, który nie jest konieczny;

(b) w celu zapewnienia – o ile jest to zgodne z systemem prawnym i nie narusza prawa do obrony – aby dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, nie były przesłuchiwane przez domniemanego sprawcę w „krzyżowym ogniu pytań”; jeśli jest to konieczne dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinny być przesłuchiwane przed sądem poza zasięgiem wzroku domniemanego sprawcy; dzieciom powinny być również udostępnione oddzielne poczekalnie i pokoje przesłuchań;

(c) w celu zapewnienia, aby dzieci, które są ofiarami lub świadkami, przestępstw były przesłuchiwane w sposób szczególnie wyczulony na sprawy dzieci, umożliwiający nadzór przez sędziów, ułatwiający składanie zeznań i zmniejszający ewentualne onieśmienie, przykładowo poprzez wyznaczenie biegłych psychologów.

XII. Prawo do bezpieczeństwa

32. Jeśli bezpieczeństwo dziecka, które jest ofiarą lub świadkiem przestępstwa, może być zagrożone, należy podjąć stosowne środki zobowiązujące do zgłaszania tych zagrożeń odpowiednim organom, jak również należy podjąć stosowne środki chroniące dziecko przed zagrożeniami przed, w toku i po zakończeniu postępowania karnego.

33. Specjaliści mający styczność z dziećmi powinni być zobowiązani do informowania właściwych organów o powziętym podejrzeniu, że dziecko, które jest ofiarą lub świadkiem przestępstwa, zostało, jest lub może zostać skrzywdzone.

34. Należy szkolić specjalistów w rozpoznawaniu i zapobieganiu zastraszaniu, groźbom i krzywdzeniu dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw. Jeśli dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, mogą być poddane zastraszaniu, groźbom lub krzywdzeniu, należy wprowadzić stosowne warunki dla zapewnienia bezpieczeństwa dziecka. Zabezpieczenia takie mogą obejmować:

- (a) unikanie bezpośredniego kontaktu dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, z domniemanymi sprawcami na każdym etapie postępowania karnego;
- (b) stosowanie sądowych zakazów, wzmacnianych przez system rejestrujący;
- (c) zarządzenie tymczasowego aresztowania oskarżonego oraz ustanowienie specjalnych warunków poręczenia w postaci zakazu kontaktu z dzieckiem;
- (d) zastosowanie wobec oskarżonego aresztu domowego;
- (e) na ile to możliwe i właściwe, zapewnienie dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, ochrony ze strony policji lub innych organów oraz zabezpieczenie ich miejsca pobytu przed ujawnieniem.

XIII. Prawo do odszkodowania

35. Dzieci, które są ofiarami przestępstwa, powinny, jeśli tylko to możliwe, otrzymać odszkodowanie w celu pełnego naprawienia szkód i krzywd. Procedury prowadzące do uzyskania odszkodowania powinny być łatwo dostępne i cechować się wyczuleniem na sprawy dzieci.

36. Postępowanie karne powinno być połączone z dochodzeniem odszkodowania, a także z nieformalnym i społecznym wymiarem sprawiedliwości, takim jak postępowanie naprawcze, pod warunkiem, że cechuje się ono wyczuleniem na sprawy dzieci i jest zgodne z niniejszymi Wytycznymi.

37. Odszkodowanie może obejmować obowiązek naprawienia szkody nałożony na sprawcę przez sąd karny, pomoc z państwowych programów dla ofiar przestępstw i odszkodowanie za szkody zasądzone w postępowaniu cywilnym. Na ile to możliwe, należy uwzględnić koszty społecznej i szkolnej reintegracji dziecka, leczenia, opieki psychiatrycznej i usług prawnych. Należy ustanowić procedury zapewniające wykonanie w pierwszej kolejności – przed wykonaniem kar grzywny – obowiązku naprawienia szkody oraz zapłatę odszkodowania.

XIV. Prawo do specjalnych środków prewencyjnych

38. Obok środków prewencyjnych, które mają zastosowanie w odniesieniu do wszystkich dzieci, powinny być wypracowywane specjalne strategie dla dzieci, które są ofiarami przestępstw i są szczególnie narażone na ponowne pokrzywdzenie lub popełnienie przestępstwa.

39. Specjaliści powinni rozwijać oraz wdrażać wszechstronne i indywidualnie dopasowane strategie i interwencje w przypadkach, w których istnieje niebezpieczeństwo dalszego pokrzywdzenia przestępstwem dzieci, które są już ofiarami. Te strategie i interwencje powinny uwzględniać charakter pokrzywdzenia przestępstwem, w tym pokrzywdzenia związanego z molestowaniem w rodzinie, wykorzystywaniem seksualnym, nielegalnym handlem. Wśród strategii mogą znajdować się te, które wywodzą się z inicjatyw rządowych, sąsiedzkich i obywatelskich.

XV. Implementacja

40. Specjaliści pracujący z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, powinni mieć dostęp do kształcenia, odpowiednich szkoleń oraz informacji, tak aby rozwijać specjalistyczne metody, sposoby postępowania i postawy wobec dzieci w celu ochrony dzieci oraz postępowania z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w sposób skuteczny i delikatny.

41. Specjaliści powinni być przeszkoleni, w tym również w wyspecjalizowanych instytucjach, tak aby skutecznie chronić i zaspokajać potrzeby dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw.

42. Szkolenie to powinno obejmować:

(a) odpowiednie zasady, normy, standardy i prawa człowieka, w tym również prawa dziecka;

(b) zasady i etyczne obowiązki ich zawodu;

(c) znaki i symptomy świadczące o popełnieniu przestępstw przeciwko dzieciom;

(d) umiejętności oceny sytuacji kryzysowych oraz stosowania odpowiednich w takich sytuacjach technik, w szczególności umiejętność odpowiedniego kierowania sprawą do właściwych podmiotów, z naciskiem na potrzebę zachowania poufności;

(e) wpływ oraz konsekwencje, jakie wywołują przestępstwa przeciwko dzieciom, w tym negatywne fizyczne i psychologiczne skutki oraz urazy wywołane przez te przestępstwa;

(f) specjalne środki i techniki pomocy dzieciom, występującym w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonych lub świadków;

(g) zagadnienia językowe, wyznaniowe, społeczne oraz odnoszące się do płci z uwzględnieniem wieku dzieci oraz różnic kulturowych;

(h) odpowiednie umiejętności w komunikacji dorosłych z dziećmi;

(i) techniki przesłuchiwania i oceny sytuacji, które minimalizują urazy dziecka, a równocześnie maksymalizują jakość informacji uzyskanych od niego;

(j) umiejętności zajmowania się dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w sposób delikatny, konstruktywny i uspokajający;

(k) metody zabezpieczania i przedstawiania dowodów oraz przesłuchiwania dzieci występujących w procesie w charakterze świadków;

(l) rola specjalistów pracujących z dziećmi, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, oraz metody przez nich stosowane.

43. Specjaliści powinni dołożyć wszelkich starań, aby przyjąć interdyscyplinarne i kooperatywne podejście do pomocy udzielanej dzieciom poprzez zaznajamianie się z szerokim zasobem dostępnych możliwości pomocy dzieciom, takich jak: wsparcie ofiar przestępstw, pomoc prawna, wsparcie finansowe, usługi doradcze, usługi edukacyjne, zdrowotne, prawne i socjalne. Takie podejście może polegać na przyjęciu praktyk postępowania w poszczególnych stadiach postępowania karnego, tak aby wzmacniać współpracę między jednostkami świadczącymi pomoc dzieciom, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, jak również obejmować inne formy interdyscyplinarnej pracy, w tym wspólną, skoncentrowaną w jednym miejscu pracę policjantów, prokuratorów, personelu medycznego, pracowników socjalnych i psychologów.

44. Należy wzmacniać międzynarodową współpracę państw oraz wszystkich grup społecznych zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym, w tym wzajemną pomoc w celu ułatwienia gromadzenia i wymiany informacji oraz wykrywania i ścigania międzynarodowych przestępstw, których ofiarami lub świadkami są dzieci.

45. Specjaliści powinni rozważyć stosowanie niniejszych Wytycznych jako podstawy do rozwijania ustawodawstwa i strategii, standardów i praktyk postępowania, mających na celu pomoc dzieciom występującym w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonych lub świadków.

46. Należy umożliwić specjalistom, jak również innym podmiotom związanym z postępowaniem karnym, dokonywanie okresowych przeglądów i ocen ich roli w zapewnianiu ochrony praw dziecka oraz w skutecznym wdrażaniu niniejszych Wytycznych.